

Pozneje (1824) je prišla na svetlo knjiga o luni s podobami od Viljema Lohrmann-a v Draždanah. — Največ zasluge pa si je pridobil v oziru lunoznanstva slavnoznanca J. H. Mädler v Tartalinu, (ki se nam kaže v svojih delih izvrstnega lunoznanca), in Vilj. Beer v knjigi „Selenographia novr“ (1836).

To je na malo povzeta zgodovina lunoznanstva.
(Dalje prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Odprto pisemce gosp. Antonu grofu Auerspergu na govor njegov 28. januarja.

Od Save 15. sveč. = Da ste v govoru Svojem 28. januarja celó zgrešili pravo pot, po kateri vsak narod ima enake pravice dobiti, ker nosi tudi enake bremena (besede Cesarjeve), dokazal Vam je, slavni Gospod, z možato besedo dr. Toman: na govor Svoj skoz in skoz nemški dobili ste odgovor odkritosrčni slovenski. Moj namen nikakor ni spuštati se v borbo, o kateri pač ne moremo reči: „Et meminisse juvat.“

Le eno samo reč — čisto objektivno — moram na beli dan postaviti, da se resnica prav spozná in se ne šteje slovenskemu jeziku na sramoto, kar se šteje nemškemu na slavo. Dr. Toman ni tega omenil, kar bom jez povedal, ker Vam je imel družega dosti povedati. Tudi se ne spominjam, da bi bilo to v „Novicah“ že kadaj omenjeno bilo, ker ni take prilike bilo, kakor ste jo Vi dali 28. januarja, ko ste rekli, da jezik slovenski, ki se dandanašnji piše, ni jezik kranjskega naroda, ampak je nov jezik, izmišljen jezik, umeten jezik, tako, da je treba v kranjski jezik še le prestavljati iz slovenskega jezika, da prosti človek razume, kar bere!

Kdor kaj tacega trdi, ima pred očmi le sirovega, čisto neomikanega človeka, za kterege se na tem svetu nobena knjiga, noben časnik ne piše; pa tak tudi ne vé, da narečja (dialekti), ki se tu in tam govorijo, nikjer niso književni jezik (schriftsprache). Dajte, Gospod, kmeta iz Šrajbarskega Turna, pa naj govori z Bohincom: se li bota še ta dva razumela v vsakem lokalizmu? Nikakor ne! Če že vsak kranjsk kot jezik svoj nekako po svoje zavija, koliko jezikov bi še le imeli, ako bi pisali, kakor govorijo Slovenci po doljnem Štajarskem, Koroškem, Goriškem, Tržaškem! Dobro vemo, da protivnikom omike in veljave slovenske je poglavno geslo (suprema lex) „divide et impera“ ali po nemški „Die slovenische Nationalität muss in Frankfurt aufgehen“; al vsem rodoljubom, katerih ne štejemo več na prste, ampak na veliko množino, je to razkosevanje slovenskega jezika na 5 ali 10 pisav, škodljiva slana, ktera nam cvetje našega slovstva smodí, črna morija, ktera naše ljudstvo desetini. Tako razdrobljeni ne bi do sodnega dne ne dočakali cvetečega slovstva. Narod pa brez slovstva (literature) je riba brez vode, ptica brez perut, trgovec brez blaga.

Vse to, slavni Gospod! Vam je lahko dokaz, da književni naš jezik slovenski ne more biti tak, da bi ga vsak divjak iz kterege koli kota razumel — brez učenja. Vendar je ta jezik, ki ga pišemo zdaj Slovenci, naš pravi slovenski jezik, ki živi po vseh besedah in oblikah v narodu slovenskem.

Al pustimo to, kar ni namen teh vrstic, in prestopimo do tega, kar je predmet mojega odprtega pisemca, namreč: dajte nam odgovor, Gospod! **kteri nemški narod in ktera nemška dežela govori tisti nemški jezik, ki ga Nemci pišejo dandanašnji v svojih knjigah in ki veljá za nemški književni jezik**

(schriftsprache)? Povejte nam: kako je to, da Nemci ne pišejo v tistih 505 nemških narečjih, ki jih je dr. Firmenich v Berlinu nabral v knjigi „Germaniens völkerstimmen“, — od nas pa terjate, da naj pišemo „lokaldialekt“? Dajte, Gospod, Svoje poezije, ki po pravici slovijo po vsem omikanem nemškem svetu, pa naj jih bere Vaš bližnji Nемец Kočevár, ali nemški štajarski, koroški, tiroljski kmet, ali pa Hano-veranec, Brunšvikar, Hamburčan in vseh tistih 505 nemških kolén — bomo vidili, koliko prostakov bode razumelo Vaš jezik.

Čmu tedaj ne pométate najpred pred svojimi durmi, to je, pred durimi nemškega književnega jezika, pa greste naravnost pred naše pometat? Saj to Vi, gotovo še bolje kot mi, veste, da nemški jezik, ki se piše v bukvah, je vés „kunstsprache“, vés „combinationssprache“, ki se ga mora celó Nемец leta in leta v šolah učiti, da se ga naučí.

In kako to, da kar si Vi Nemci štejete v slavo, da imate „kunstsprache“, to nam Slovencom hočete vleči v sramoto, in s tem odbijati veljavo našega jezika! Je li to „gleiches recht für alle“?

Dobro in kakor nalašč nas o resnici tega, kar smo ravno govorili o književnem nemškem jeziku, podpira kritika o „povestnici omike na Angležkem“ od Buckle-a, ki jo je Arnold Ruge prestavil na nemški jezik, in se nahaja v 36. dokladi dunajskih novin od 4. oktobra 1862 „Beilage zur Wiener Zeitung“, ktera — saj kar je nam znano — ne zastopa slovanskih ali protinemških namenov.

Prostor nam ne dopušča, da bi iz tega prekrasnega dela kaj več posneli v naš list, — le majhen odlomek postavimo le-sém, da kaže, kaj je nemški književni jezik, po neenostranski priči: „Der deutsche geist, durch den französischen zu einem plötzlichen wachsthum angeregt, hat sich unregelmässig entwickelt und in eine thätigkeit gestürzt, welche grösser ist als die durchschnittliche civilisation des landes es erfordert. Die folge davon ist, dass wir in keiner nation in Europa eine so weite kluft zwischen den höchsten und niedrigsten geistern vorfinden . . . desswegen haben in Deutschland die höchsten intelligenzen den allgemeinen fortschritt der nation so weit hinter sich gelassen, dass keine sympathie zwischen beiden theilen herrscht und es gibt für den augenblick keine mittel sie mit einander in verbindung zu bringen. Ihre grossen schriftsteller schreiben für einander, nicht für ihr land. Sie sind einer ausgewählten und gelehrten zuhörerschaft sicher und bedienen sich einer sprache, die in wahrheit eine gelehrtensprache ist. Sie verwandeln ihre muttersprache in einen dialekt, der beredt und sehr mächtig ist, aber so schwierig, so fein und so voll von verwickelten wendungen, dass er den niedern klassen ihres eigenen landes **gänzlich** unverständlich ist.“ — In na drugem mestu: „die beiden klassen sprechen und denken in verschiedenen sprachen. Die gebildete deutsche sprache, die sprache der deutschen literatur ist nicht die sprache des gemeinen mannes, nicht einmal des mannes, der schon hoch in den mittelklassen der gesellschaft steht, des pächters, des kaufmanns und des ladenhalters.“

To je, gospod grof, kar sem Vam hotel povedati. Žal mi je, da tudi Vas, ki ste zlasti v življenjopisu Lenau-ovem pokazali tako bister in globoko segajoč duh, nahajamo v vrsti tistih, ki sodijo častitljivi slovenski jezik, čeravno — ne znajo treh vrstic brez pogreška pisati!